

סוג הבחינה: א. בגרות לבתי ספר על-יסודיים

ב. בגרות לנבחנים אקסטרניים

מועד הבחינה: קיץ תשע"א, 2011

מספר השאלון: 24,022303

היסטוריה

3 יחידות לימוד

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שלוש שעות וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שמונה נושאים, ועליך לבחור בשלושה מהם.

בכל נושא שני פרקים, ועליך לענות על שתי שאלות:

שאלה אחת מהפרק הראשון — 20 נקודות

שאלה אחת מהפרק השני — $13\frac{1}{3}$ נקודות

סה"כ לנושא — $33\frac{1}{3}$ נקודות

(לכל נושא — $33\frac{1}{3}$ נקודות; סה"כ — 100 נקודות)

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

שים לב: תלמידים שאושר להם מבחן מותאם יענו על אחת משתי השאלות הראשונות בכל נושא,

בכל אחד משלושת הנושאים שלמד התלמיד. סך הכול שלוש שאלות, לכל נושא $33\frac{1}{3}$ נקודות.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב בטייטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טייטה" בראש כל עמוד טייטה. רישום טייטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

/המשך מעבר לדף/

ה ש א ל ו ת

בשאלון זה שמונה נושאים (1-8). בחר בשלושת הנושאים שלמדת, וענה על שש שאלות בסך הכול, לפי ההוראות.

נושא 1 – הפעילות הציונית בארצות האסלאם בימי מלחמת העולם השנייה, והעליות הגדולות מארצות האסלאם בשנים 1948-1967

אם בחרת בנושא זה, ענה על שתי שאלות:

על אחת מהשאלות 1-2 (פרק ראשון) ועל אחת מהשאלות 3-4 (פרק שני).

פרק ראשון

ענה על אחת מהשאלות 1-2. (20 נקודות)

1. יהודי עירק

א. הצג את "חוק הוויתור על הנתינות" (1950), והסבר את השפעותיו על היהודים שחיו בעירק. (9 נקודות)

ב. לפניך קטע מדיווח אנשי "המוסד לעלייה" בעירק. הקטע מתאר את המתרחש בקהילה היהודית לאחר שהפרלמנט העירקי חוקק את "חוק הקפאת נכסי היהודים" (מרס 1951).

קרא את הקטע, וענה על השאלה שאחריו.

לאחר סגירת כל החנויות היהודיות על ידי המשטרה, הוכרחו היהודים לקנות מזון, לרבות בשר, מחנויות ערביות. המשטרה נכנסה כבר לבתי הצורפים ולבתים שהיה בהם חשד להימצאות סחורה או זהב. היום אספו את כל מכוניות היהודים. עולים רבים שדמי נסיעתם הופקדו בבנקים או אצל חלפנים נמצאים היום בלי פרוטה. מתגלות כבר משפחות שאין להן כסף כדי להתקיים. יהודים אלה מתדפקים על שערי המחנה ומבקשים לעלות חינם. עוד לא עברה תקופה קריטית כזו על היהודים. המשטרה מגלה את אופייה הברברי בכל מעצר או חיפוש. ימים אלה עוברים בתור חג לאומי גדול על הציבור הערבי ועל העיתונות, ונורי אסעיד (ראש הממשלה) קיבל אף ברכות מעל דפי העיתונות. (מעובד על פי: דבורה הכהן, **עולים בסערה: העלייה הגדולה וקליטתה בישראל, 1948-1953**)

יד יצחק בן-צבי, תשנ"ד, עמ' 75-76)

הצג את התוצאות של "חוק הקפאת נכסי היהודים" על פי הקטע.

הסבר שני גורמים נוספים שהובילו לחיסול הקהילה היהודית בעירק.

(11 נקודות)

/המשך בעמוד 3/

2. היהודים באירן במהלך מלחמת העולם השנייה ואחריה

א. הצג את תחומי הפעילות הציונית של השליחים מארץ-ישראל בקרב היהודים שחיו באירן, בשנים 1940-1945.

הסבר שניים מהקשיים שעמדו בדרכם של השליחים.
(11 נקודות)

ב. תאר את דרכי הסיוע של הקהילה היהודית באירן ושל השליחים מארץ-ישראל לפליטים היהודים שהגיעו לאירן מאירופה ומעירק. (9 נקודות)

פרק שני

ענה על אחת מהשאלות 3-4. ($13\frac{1}{3}$ נקודות)

3. הסבר את הגורמים לפרעות ביהודי לוב (נובמבר 1945), והצג את השפעת הפרעות על הפעילות הציונית בלוב.

4. הסבר את הגורמים לעליית יהודי סוריה ולבנון בשנות ה-50, והצג שניים מהקשיים שעמדו בדרכם.

נושא 2 – מעיל תשבץ: מפגש התרבויות בין היהדות לאסלאם בימי הביניים

אם בחרת בנושא זה, ענה על שתי שאלות:

על אחת מהשאלות 5-6 (פרק ראשון) ועל אחת מהשאלות 7-8 (פרק שני).

פרק ראשון

ענה על אחת מהשאלות 5-6. (20 נקודות)

5. תרבות הפנאי של היהודים בארצות האסלאם בימי הביניים

א. לפניך קטע מתקנה שפרסם בית הדין של פוסטאט (קהיר) בראשית המאה ה-11.

קרא את הקטע, וענה על השאלה שאחריו.

המשתתפים בויארה [העלייה לרגל לבית הכנסת בעיר דמוה] יבואו רק לשם יראת שמים ולא לתענוגות. תאטרוני צלליות אסורים בהחלט. לא יבשלו באתר בירה. אסור למבקרים לבוא בלוויית מוסלמים או יהודים מומרים. אישה תורשה להיכנס לאתר רק בלוויית אביה, בעלה, אחיה, או בן מבוגר, אלא אם כן היא זקנה מאוד. יש לכבד ולשמור על מבנה בית הכנסת [...] יש להקפיד מאוד שלא לחלל את השבת. אסור לשחק שחמט. אסורים משחקים כמו "מלונים וחומר" ומשחקים אחרים כגון אלה. לא רצוי להרעיש על ידי מצילות או מחיאות כפיים קצובות. כלי מוזיקה אסורים בהחלט. אסור לרקוד. בשבתות מותר לשאוב מים מהבאר רק כשהם נחוצים לשתייה. אסור לגברים להתערב בקהל הנשים או להתקרב אליהן או להתבונן בהן. בבית הכנסת תתפללנה הנשים בעזרת הנשים והגברים יתפללו באולם, כנהוג וכמקובל.

(מעיל תשבץ, מפגש התרבויות בין יהדות לאסלאם)

ת"ל, האוניברסיטה העברית בירושלים, תשס"ח, עמ' 88

הצג על פי הקטע את המציאות החברתית-הדתית שתקנה זו נועדה לתקן.

הצג דרך בילוי נוספת, שאינה מוזכרת בקטע, והייתה נהוגה בשבתות וחגים בקרב

יהודי ארצות האסלאם בימי הביניים.

(9 נקודות)

ב. הסבר את השוני בין העמדה של שמואל הנגיד לעמדה של הרמב"ם בנוגע

לתרבות הפנאי. (11 נקודות)

6. היבדלות ופתיחות במשפט היהודי ובמשפט המוסלמי בימי הביניים

א. הצג שתי השפעות של המשפט היהודי על המשפט המוסלמי, ושתי השפעות של

המשפט המוסלמי על המשפט היהודי. (11 נקודות)

ב. הסבר מדוע נהגו היהודים לפנות לבית משפט יהודי, ומדוע לעתים הם בחרו לפנות

לבית משפט מוסלמי. (9 נקודות)

/המשך בעמוד 5/

פרק שני

ענה על אחת מהשאלות 7-8. $(13\frac{1}{3})$ נקודות)

7. הצג שלושה מהמקצועות שעסקו בהם בעלי המלאכה היהודים בימי הביניים בארצות האסלאם. הסבר מדוע בחרו יהודים בכל אחד מהמקצועות שהצגת.

8. מהי "הגניזה הקהירית"? הצג את תרומת הגניזה להבנת חיי היהודים בימי הביניים בשני תחומים.

/המשך בעמוד 6/

נושא 3 – קהילת יהודי קרקוב בתקופת השואה

אם בחרת בנושא זה, ענה על שתי שאלות:

על אחת מהשאלות 9-10 (פרק ראשון) ועל אחת מהשאלות 11-12 (פרק שני).

פרק ראשון

ענה על אחת מהשאלות 9-10. (20 נקודות)

9. יהודי קרקוב עד הקמת הגטו

א. קרא את הקטע שלפניך מדברי הנס פרנק (מפקד הגנרל-גוברנמן), וענה על השאלה שאחריו.

אם יש בדעתנו לשמור כראוי על סמכותה של המדינה הנאציונל-סוציאליסטית, הרי זה בלתי אפשרי שנציגי המדינה הזאת ייאלצו, כשהם נכנסים ויוצאים מבתיהם, להיתקל ביהודים ויהיו נתונים לסכנת מגפה. לפיכך, עד ה־1 בנובמבר 1940 אנחנו מתכוונים להפוך ככל האפשר את קרקוב לנקייה מיהודים (Judenfrei), ולהתחיל במבצע גדול של פינוי יהודים, מתוך הנחה כי זהו דבר בלתי נסבל לחלוטין שאלפי־אלפים של יהודים יתגודדו ויגורו בעיר, שהפיהרר העניק לה את הזכות הגדולה לשמש מקום מושב לשלטונות הרמים של הרייך. נברר עם ראש המחוז בקרקוב אם קיימת אפשרות כזאת.

(מעובד על פי: פרוטוקול של דברי הנס פרנק בישיבת עבודה, 12 באפריל 1940,

בתוך: השואה בתיעוד, יד ושם, מסמך 77)

הסבר, על פי הקטע, מה היה היעד של הממשל הנאצי בנוגע ליהודי קרקוב, וכיצד יעד זה מבטא את האידאולוגיה הנאצית.

מדוע לדעתך לא מומשה ההצעה של הנס פרנק?

(11 נקודות)

ב. הצג שלושה צעדים שננקטו כלפי היהודים, מהכיבוש הנאצי עד הקמת הגטו.

הסבר שתי דרכי התמודדות של יהודי קרקוב עם המדיניות הנאצית עד הקמת הגטו.

(9 נקודות)

10. פעילות המחתרת היהודית בקרקוב

א. הצג את האירועים העיקריים שהביאו את מנהיגי תנועות הנוער להקים מחתרות

לוחמות, והסבר מדוע התפצל הכוח הלוחם בגטו לשתי מחתרות נפרדות. (10 נקודות)

ב. הצג את המטרות של מבצע ציגנריה (דצמבר 1942), והסבר את התגובות שעורר בקרב

הפולנים ובקרב הגרמנים. (10 נקודות)

/המשך בעמוד 7/

פרק שני

ענה על אחת מהשאלות 11-12. ($13\frac{1}{3}$ נקודות)

- 11.** הסבר את המניעים האידאולוגיים למדיניות הנאצים כלפי הפולנים, והצג שלושה צעדים שנקטו הנאצים למימוש מדיניותם בקרקוב.
- 12.** החוקרת פליציה קראי טוענת שבגטו התקיימו שתי מערכות שלטון – ה"אמיתית" וה"מדומה". הסבר מדוע היא מכנה אותן כך, וציין מי השתייך לכל מערכת שלטון.

/המשך בעמוד 8/

נושא 4 – מלחמת העצמאות

אם בחרת בנושא זה, ענה על שתי שאלות:

על אחת מהשאלות 13-14 (פרק ראשון) ועל אחת מהשאלות 15-16 (פרק שני).

פרק ראשון

ענה על אחת מהשאלות 13-14. (20 נקודות)

13. ישיבת מנהלת העם, 12 במאי 1948

א. הצג את ההצעה האמריקנית לדחיית ההכרזה על הקמת המדינה. (6 נקודות)

ב. הסבר את הסיכונים והסיכויים שהיו בהחלטה להכריז על הקמת המדינה מיד עם

תום המנדט.

כיצד הצליח בן-גוריון לשכנע את חברי מנהלת העם להכריע בעד ההכרזה?

(14 נקודות)

14. ניצחון ישראל במלחמה והסכמי שביתת הנשק

א. הצג את הקשיים שהתעוררו במהלך מבצע חורב, והסבר כיצד סייע המבצע לעצב את

הגבולות הדרומיים של המדינה. (9 נקודות)

ב. הסבר את הציפיות של מדינת ישראל ואת הציפיות של מדינות ערב מהסכמי

שביתת הנשק.

הצג שתי בעיות בלתי פתורות בין ישראל למדינות ערב אחרי החתימה על הסכמי

שביתת הנשק.

(11 נקודות)

פרק שני

ענה על אחת מהשאלות 15-16. ($13\frac{1}{3}$ נקודות)

15. הצג את החלטת האו"ם בנושא ירושלים שהתקבלה בכ"ט בנובמבר 1947, והסבר מדוע

ההחלטה לא מומשה.

16. הסבר את המדיניות של מדינות ערב ואת זו של מדינת ישראל בשאלת השיבה של פליטים

פלסטינים, עד תום מלחמת העצמאות.

נושא 5 – אל מול עולם חדש: לבטים ומגמות בעידן האמנסיפציה

אם בחרת בנושא זה, ענה על שתי שאלות:

על אחת מהשאלות 17-18 (פרק ראשון) ועל אחת מהשאלות 19-20 (פרק שני).

פרק ראשון

ענה על אחת מהשאלות 17-18. (20 נקודות)

17. תנועת ההשכלה היהודית ברוסיה במאה ה-19

א. הצג את ההבדלים בין משכילי הדור הראשון בתנועת ההשכלה היהודית ברוסיה

למשכילי הדור השני בתנועה זו.

הסבר את הגורמים להבדלים שהצגת.

(11 נקודות)

ב. הסבר את השפעת הפוגרומים ברוסיה בשנים 1881-1882 ("סופות בנגב") על אנשי

תנועת ההשכלה היהודית ברוסיה. (9 נקודות)

18. היחס לעברית בעידן האמנסיפציה

א. קרא את הקטע שלפניך מדברי זכריה פרנקל באספת הרבנים בפרנקפורט ב-1845,

וענה על השאלה שאחריו.

השפה העברית היא שפת כתבי הקודש המקיפים את כל יסודות הדת שלנו. הדת, כעניין מופשט,

מצריכה מסגרת חיצונית שעליה להעלות לפנינו בכל עת תמיד את זכר האל. זהו הטעם המונח

ביסוד מצוות רבות כגון מזוזה, תפילין וכו'. גם הלשון העברית בתפילה משמשת את המטרה

הזאת, להחיות תמיד בזיכרוננו את הכתוב בכתבי הקודש, את בריתנו עם אלוהים. אמצעי זיכרון

שונים אלה דומים לצורך הקנים במשל הידוע: כאשר כל הקנים מאוגדים יחד, אין לשבור אותם;

אך אם יצאו אחד אחד, בזה אחר זה – יישבר הצורך כולו על נקלה. בלאו הכי כבר נמחה הרבה

כל כך ממה שהיה אופייני ליהדות, והגיעה השעה להיעצר.

(מעובד על פי: רבקה הורוביץ (ע), זכריה פרנקל וראשית היהדות הפוזיטיבית-היסטורית,

מרכז שז"ר, 1984, עמ' 106-107)

הסבר על פי הקטע את העמדה של זכריה פרנקל בנוגע לחשיבות השימוש בעברית

כשפת התפילה. (9 נקודות)

ב. הסבר שתי גישות נוספות שהתגבשו בעידן האמנסיפציה בשאלת השימוש בשפה

העברית. (11 נקודות)

פרק שני

ענה על אחת מהשאלות 19-20. ($13\frac{1}{3}$ נקודות)

19. הצג שלושה תפקידים שמילאו "יהודי החצר" בעבור שליט המדינה. הסבר כיצד תרמו "יהודי החצר" לחיזוק הקשר בין החברה היהודית לחברה הנוצרית.

20. הסבר את הגורמים לעזיבת יהודים את תוניסיה במחצית השנייה של המאה ה-20, וציין שלושה יעדים שפנו אליהם.

/המשך בעמוד 11/

נושא 6 – תולדות ארצות-הברית

אם בחרת בנושא זה, ענה על שתי שאלות:

על אחת מהשאלות 21-22 (פרק ראשון) ועל אחת מהשאלות 23-24 (פרק שני).

פרק ראשון

ענה על אחת מהשאלות 21-22. (20 נקודות)

21. עקרונות היסוד של הדמוקרטיה האמריקנית

א. הצג את עקרון הפרדת הרשויות ואת שיטת האיזונים והבלמים, והסבר כיצד

עקרונות אלה באים לידי ביטוי בחוקת ארצות-הברית. (9 נקודות)

ב. הצג שתיים מהמחלוקות שהתעוררו במהלך חיבור החוקה, והסבר את הפשרות

שגיבשו האבות המייסדים במחלוקות שהצגת. (11 נקודות)

22. ארצות-הברית כמעצמת-על במחצית השנייה של המאה ה-20

א. עם תום מלחמת העולם השנייה לא חזרה ארצות-הברית למדיניות החוץ הבדלנית

שנקטה בשנות ה-20.

הצג את מדיניות החוץ של ארצות-הברית לאחר מלחמת העולם השנייה, והסבר מדוע

נקטה מדיניות זו. (9 נקודות)

ב. הצג שתי דוגמאות, מיבשות שונות, לשינוי במדיניות החוץ של ארצות-הברית לאחר

מלחמת העולם השנייה. (11 נקודות)

פרק שני

ענה על אחת מהשאלות 23-24. ($13\frac{1}{3}$ נקודות)

23. הצג שלוש דוגמאות לחקיקה על פי עקרונות התנועה הפרוגרסיבית, משנות ה-80 של

המאה ה-19 עד מלחמת העולם הראשונה.

הסבר כיצד באים לידי ביטוי עקרונות התנועה הפרוגרסיבית בחוקים אלה.

24. הצג שלושה מוקדי כוח המשפיעים על הממשל בארצות-הברית.

הסבר והדגם כיצד כל אחד ממוקדי הכוח שבחרת משפיע על הממשל.

נושא 7 – יפן המודרנית

אם בחרת בנושא זה, ענה על שתי שאלות:

על אחת מהשאלות 25-26 (פרק ראשון) ועל אחת מהשאלות 27-28 (פרק שני).

פרק ראשון

ענה על אחת מהשאלות 25-26. (20 נקודות)

25. משטר, חברה ומדיניות חוץ ביפן בשנות ה-30

א. הסבר שלושה עיקרים בהשקפת העולם של חוגי הימין הקיצוני ביפן בשנות ה-30,

והצג פעולה אחת שנקטו חוגים אלה. (10 נקודות)

ב. הסבר את הסיבות להתקרבות בין גרמניה ליפן בשנות ה-30, והצג שני ביטויים

להתקרבות זו. (10 נקודות)

26. יפן במלחמת העולם השנייה

א. הצג את הגורמים שהביאו את יפן לתקוף בפרל הארבור (דצמבר 1941), והסבר את

ההשפעות של תקיפה זו על חזית המזרח הרחוק במהלך מלחמת העולם השנייה.

(9 נקודות)

ב. קרא את הקטע שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

ביולי 1945 הושלם פיתוח הפצצה האטומית של ארצות-הברית, ונערך הניסוי הגרעיני במדבר מקסיקו. פצצת האטום הייתה הסוד הכמוס ביותר של מלחמת העולם השנייה [...] אילו הסירה וושינגטון את מעטה הסודיות מן הפצצה ופרסמה את הסרט מן הניסוי הגרעיני, הייתה יפן מבינה מיד את הסכנה שנשקפת לה ונכנעת.

הסוד הכמוס השני של המלחמה היה ההבטחה של יוסף סטלין בוועידת יאלטה (פברואר 1945) כי ברית-המועצות תצא למלחמה נגד יפן חודשיים-שלושה אחרי כניעת גרמניה. אילו ידעו היפנים שהצבא הסובייטי האדיר עומד לתקוף אותם ואולי אף להשתלט על האיים שלהם, הם היו מעדיפים להקדים להיכנע לארצות-הברית מאשר להסתכן בכיבוש קומוניסטי.

הסוד השלישי שהאמריקנים הסתירו היה נכונותם לא לפרק את יפן אחרי המלחמה, לא לפגוע במוסד הקיסרות, ואפילו להותיר את הקיסר הירוהיטו על כיסאו. אילו ידעו היפנים שהכיבוש האמריקני יהיה כה נדיב ונאור, הם היו מסכימים להיכנע.

(בן עמי שילוני, "סודות הם מתכון לאסון", הארץ, 10 בדצמבר 2010)

הצג את הטיעונים של בן עמי שילוני בקטע, המסבירים מדוע דחו היפנים את

דרישת הכניעה, והסבר מדוע נכנעו לבסוף, באוגוסט 1945. (11 נקודות)

/המשך בעמוד 13/

פרק שני

ענה על אחת מהשאלות 27-28. ($13\frac{1}{3}$ נקודות)

27. הסבר את העקרונות שעיצבו את מדיניות החוץ של יפן כלפי המערב בשנות ה-20, והבא שתי דוגמאות הממחישות כיצד מדיניות זו באה לידי ביטוי בוועידת וושינגטון (נובמבר 1921 - פברואר 1922).

28. הסבר כיצד האיצה מפולת המניות בבורסת טוקיו את השפל הכלכלי בשנות ה-90 של המאה ה-20. הצג שתי תוצאות של משבר זה – אחת שלילית ואחת חיובית.

נושא 8 – סין המודרנית

אם בחרת בנושא זה, ענה על שתי שאלות:

על אחת מהשאלות 29-30 (פרק ראשון) ועל אחת מהשאלות 31-32 (פרק שני).

פרק ראשון

ענה על אחת מהשאלות 29-30. (20 נקודות)

29. המאבק על השלטון בסין בסוף שנות ה-40 והקמת סין הקומוניסטית

א. הסבר את הגורמים לניצחון הקומוניסטים במלחמת האזרחים (1945-1949).

(9 נקודות)

ב. הצג שני ביטויים למעורבות של ארצות-הברית וברית-המועצות במלחמת האזרחים.

מדוע נמנעו מעצמות נוספות מהתערבות במלחמה?

(11 נקודות)

30. כלכלה וחברה בסין הקומוניסטית בשנות ה-50

קרא את הקטע שלפניך מדברי מאו טסה-טונג, וענה על שני הסעיפים שאחריו.

האימפריאליסטים והראקציונרים של ארצנו לא ירצו לעולם עם מפלתם. הם יפרפרו עד הסוף. אפילו כשיחזרו השלום והסדר בכל הארץ, הם ימשיכו בכל האמצעים לבצע מעשי חבלה ולגרום להפרעות הסדר, ויחפשו הזדמנויות, בכל שעה, כדי לחזור ולשלוט על סין. דבר זה אינו מוטל בספק. לכן מצווים אנו שלא להרפות בשום פנים ואופן מִעֲרֻנֹתֵנו.

(מאו טסה-טונג, נאום הפתיחה במושב המליאה ה-1 של הוועידה המדינית המייעצת של העם הסיני,

21 בספטמבר 1949. בתוך הספר: **כה אמר מאו**, אסיה, תל אביב, 1967, עמ' 41-42)

א. מי הם ה"אימפריאליסטים" וה"ראקציונרים" כהגדרתו של מאו טסה-טונג בקטע,

ומה היה יחסו של מאו אליהם? הסבר כיצד מדיניות הפנים של מאו בשנות ה-50

מבטאת יחס זה. (11 נקודות)

ב. הסבר את השיקולים שהביאו את סין הקומוניסטית להתערב במלחמת קוריאה.

מה היו ההשפעות של מעורבות זו על מעמדה של סין באסיה ובזירה הבין-לאומית?

(9 נקודות)

פרק שני

ענה על אחת מהשאלות 31-32. ($13\frac{1}{3}$ נקודות)

31. הסבר את הגורמים למלחמת האופיום (1840), והצג את סעיפי "הסכם ננקינג" שנחתם בסיומה.

32. הסבר את עיקרי המחלוקת בין מאו טסה-טונג ובין צ'יאנג קאי-שק בנוגע למלחמה ביפן.

הדגם באמצעות שתי פעולות של כל אחד משני הצדדים.

בהצלחה!